

Introduktion

Jubilarernas år kan man gott kalla 2014. Detta syns självfallet också i *Barnbokens* tema "100-årsjubileernas år", där Tove Jansson, Alf Prøysen och Britt G. Hallqvist firas med nyskapande läsningar.

Ingångarna till de klassiska barnböckerna är rikt varierade. Prøysens *Teskedsgumma* läser Maria Lassén-Segeer genom tantforskningsperspektiv, där åldersmarkörer och hur generation görs lyfts fram som centrala perspektiv. Teknik och moderna maskiner är en annan innovativ ingång till *Teskedsgummans* skenbart lantliga universum. Hans Kristian Rustad belyser hur teknikfascinationen bildar en ryggrad i de Prøysenska berättelserna. *Teskedsgummans* publikationshistoria är ett exempel på den nordiska barnbokens transnationella rörelser. Genom Björn Bergs spänstiga illustrationer och genom den omåttligt populära julkalendern har gumman så gott som annekterats och försvenskats av en läsekrets som kanske inte ens alltid varit medvetna om ursprunget. Prøysen är dessutom en föregångare då det gäller intermedialitet. Anne Skaret diskuterar denna ofärdiga estetik och visar på experimenten med ljud, text och illustrationer. Björn Sundmark å sin sida problematiserar hur svårt det är att fastställa berättelsernas ursprung, då de vandrat mellan genrer och medier och ständigt bearbetats.

Tove Jansson firades stort under året med en lång rad seminarier och publikationer, både i Norden och internationellt. Mindre utforskade har Janssons Carroll- och Tolkien-illustrationer varit. Olga Holownia granskar Janssons Alice-bild medan Björn Sundmark visar varför Janssons Bilbo-illustrationer kom att utgöra en parentes. De bröt nämligen alltför radikalt med en förväntad fantastik i estetiken. Också Britt G. Hallqvist hör till jubilarerna. I sin artikel problematiserar Helena Brodin barnets aktiva relation till Gud i Hallqvists kristna barnlyrik genom att blottlägga retoriska strukturer.

Den andra tematiska helheten vid sidan av jubilarerna är det oregerliga barnet. Hur barnboken ger utrymme för det otämjda och fria barnet som bemäktigas genom normbrott diskuteras i en rad artiklar. Olle Widhe tar fasta på lekens alternativa geografi i Zacharias Topelius 1850-tals prosa. Topelius är känd för att ha förnyat den nordiska

barnboken i realistisk riktning och det gör han bland annat genom att införa ett utmejslat barnperspektiv. Särskilt gestaltar han gossar som den oregerliga Walter, men också en rad soldatgossar som blir bärare av tidens nationsbyggande tankegods men också är representanter för lekens roll i barnets vardag.

Soyoun Kim granskar skolberättelser där olydiga barn bryter mot institutionaliseringens ramverk ur ett genusperspektiv. Artikeln visar på hur de inneboende spänningarna i bildningsromanens mönster skapar olika förutsättningar för pojkar och flickor, och hur ett lineärt växande manifesteras eller upphävs i skolromaner. Danielle Roth å sin sida tar sig an vuxnas överbeskyddande attityd gentemot barn. Frågor om säkerhet och ordning dras till sin spets i granskningen av Lian Tanners ungdomsroman *Museum of Thieves*. I Eve Tandois läsning av David Almonds *My Name is Mina* greppas tematiken oregerlighet genom en multimodal analys av den feministiska konstnärsromanen, som laborerar med grepp som hybriditet, typografi och berättarperspektiv.

Flera av de övriga artiklarna i årgången förenas av att de undersöker genusaspekter. Olle Widhe granskar maskulinitetskonstruktioner hos Hans-Eric Enqvist ur ett intersektionellt perspektiv, där arbetarklassmaskuliniteten står i relief mot moderniteten. Lydia Kokkkola i sin tur visar på ungdomsromanens queera geografi genom att uppmärksamma att hemmet ofta är en otrygg plats för böckernas unga homosexuella. Kokkola pekar på att queera ungdomsromaner associerar queert begär med farliga platser och menar att kopplingen gör att queera tonåringar därmed ter sig kusliga i sig. Konventioner och konventionsbrott visar sig således finnas både i tematik och i texternas formexperiment.

Också Kate Norbury uppmärksammar trans- och intersexprotagonister i ungdomsromanen men i ljuset av ett kreativitetsmönster. Bland annat berör hon den grafiska romanen *Åror* av Elias Ericson som ett exempel på de positiva utgångarna som samtidsromanen erbjuder för transkaraktärer. Pojkskap i ljuset av den boom Sherlock Holmes skapade på sin tid är ämnet för Erica Hateleys studie. Den bekräftar hur Doyles litterära universum blir en spelplats där tonårspojkar kan förhandla om maskulinitet, särskilt i relation till litteraritet och till aktörskap.

I sitt anförande vid International Research Society for Children's Literatures konferens i Worchester i augusti 2015 konstaterade professor Maria Nikolajeva, Cambridge universitet, att barnlitteraturforskningen nu har uppnått en sådan grad av diversitet, att det sedan länge inte är möjligt att följa hela den teoretiska utvecklingen

inom fältet. Mängden utgivna studier och artiklar täcker numera alla tänkbara teoretiska perspektiv, från djurstudier, ekokritik, teknologistudier och posthumanism till genus- och materialitetsstudier. Det är knappast möjligt längre att ha full översikt över ens ett av dessa specialområden inom barnlitteraturforskningen.

Årgång 2014 av *Barnboken* är en provkarta i miniatyr över de olika aktuella teoririktningar som figurerar på det barnlitterära forskningsfältet just nu. De olika teoretiska ingångarna berikar och korsbefruktar fältet, som nu är inne i en mer dynamisk fas än någonsin, vare sig studierna koncentrerar sig på påhittiga omläsningar av klassiska barnböcker eller på att förklara samtida barnlitteratur i ljuset av de barndomsdiskurser som är i svang.

Mia Österlund
medlem av redaktionsrådet